

Är han en sann rosenianare, eller en sån där karismatiker?

Berättelsen om Zakarias Lindmark*

Tommy Hargemark

Adjunkt i teologi vid Johannelunds teologiska högskola, Uppsala

tommy.hargemark@johannelund.nu

”Är han en sann rosenianare, eller en sån där karismatiker?” Frågan fick jag i egenkap av mötesledare på en EFS-konferens. Den gällde kvällens talare. När jag svarade att jag inte ansåg att det är någon motsättning mellan att vara rosenianare och karismatiker, så fick jag en känslösam reaktion, som gick ut på att det definitivt inte gick ihop.

Vi ska få möta en färgstark EFS-predikant som verkar ha menat att detta gick ihop. Han hämtade sina teologiska impulser från Luther och Rosenius och var rekryterad och godkänd som kolportör av Rosenius själv. Det intressanta är att han levde i en tid då man varken visste vad en karismatiker, eller pingstvän var. Det var nämligen innan pingstväckelsen.

Zakarias Lindmark levde mellan åren 1833-1893. Han växte upp i Glommers-träsk, i Norrbottens län. Av sina föräldrar var han föremål för intensiva förböner, eftersom de såg att han var född med sällsynt stora talanger. De menade att man då var särskilt utsatt för världens lockelser. De fick dock se sin son ”öfvergiva sin Gud och beträda syndens irrstigar”. Han gifte sig 1856 och skaffade bondgård. Efter att han 1860 vid 27 års ålder tillfrisknat från en livshotande Halsböld fick föräldrarna erfara att: ”Ett många böners barn går ej förloradt.” Det beskrevs så här: ”Han blev kraftigt fattad av Guds

Ande. En genomgripande förändring försiggick i hans inre. Den nya natur, som härigenom kom honom till del, kunde för andra människor ej förblifva fördolt; den framstod både i ord och i vandel.”¹

Med stor glöd började han predika på byböner, som i dessa trakter var tillåtna även innan konventikelplakatets upphävande, på grund av avståndet till kyrkan. Lindmark blev enormt populär. Folk reste långväga till hans samlingar och det berättas att när han kom till en by blev det som helg. ”Svärjarna svuro mindre och drinkarna ville inte suppa”² Alla kom för att höra på honom. Han uppmanades snart att söka till Per August Ahlbergs missionskola. Efter att ha studerat där blev han anställd som ambulering skollärare i Arvidsjaur. Han förenade det med att bedriva bibelundervisning och att leda en söndagsskola. Genom stora uppoffringar och strapatsrika resor till fots eller med skidor tog han sig till ensliga platser, där han under en dag kunde ha 8-10 lektioner, bara för att därefter fortsätta med långa bibelstudier.

Rosenianare och kyrkotrogen

Lindmark mötte Carl Olof Rosenius i Stockholm 1868, som uppmanade honom att ansöka om tjänst i Evangeliska fosterlands-stiftelsen. Han fick så kolportörsbetyg för Västerbotten och Lappmar-

* Texten har tidigare publicerats i *Ingång* 2021 nr 1-2 och reproduceras här med redaktionens medgivande.

ken. Fram till 1877 fortsatte han att vara både skollärare och predikant. Efter det blev han predikant på heltid.

Lindmark visade prov på att vara trogen EFS inriktning. Han ansågs vara en Rosenii lärjunge och han läste gärna högt ur Luthers och Rosenius skrifter, spred stiftelsens böcker och samlade in medel till missionen. Han tog starkt avstånd från Waldenströms försoningslära. Han ”ägde en ovanlig förmåga att på ett gripande och till hjärtat gående sätt framställa såväl lagens heliga fordran som evangelii tröstfulla lära.”

Han fann även förtroende hos Svenska kyrkan. Biskop L. Landgren yttrade en gång för några präster att han ville att de skulle välja Lindmark som biskop efter honom.³ Till sina yngre kollegor sa Lindmark ofta: ”Ni ska komma ihåg att ni predika i Guds församling. Och där finnes ett ämbete som ni ska hålla i ära. Skall lekmanverksamheten förbliva kyrklig, så måste den ledas av prästerna.”⁴ Lindmarks tjänst var alltså både Rosenianskt präglad och kyrkotrogen. Men när man läser om honom leds tankarna även till karismatisk kristendom.

Karismatisk kristendom

Karismatisk kristendom har sin grund i pingstväckelsen i början av 1900-talet. Från och med 1960-talet växte även denna rörelse fram inom de etablerade samfundet och finns nu inom de flesta samfund. Rörelsen definieras av Nationalencyklopedien som en ”rörelse inom kristenheten som betonar upplevelsen av den heliga Anden och de så kallade andliga nådegåvorna.” Med de andliga nådegåvorna menar man vanligtvis de nio som räknas upp i 1 Kor 12:4-11.⁵

Den ene får genom Anden gåvan att meddela vishet, den andre kan med samma Andes hjälp meddela

kunskap. En får tron genom Anden, en annan genom samma Ande gåvan att bota, en annan får kraft att göra under. En får förmågan att tala profetiskt, en annan att skilja mellan olika andar. En kan tala olika slags tungotal, en annan kan tolka tungotal.⁶

Vi ska nu se om en Rosenius lärjunge, Zakarias Lindmark, hade den öppenhet för Anden som man brukar associera till karismatisk kristendom, för att sedan se om de andliga nådegåvorna fanns i funktion. Slutligen resonerar vi utifrån detta omkring vad det kan bidra med idag. Men först: Var Lindmark en förpentekostal karismatiker?

Öppenhet för Anden

Rent allmänt så verkar Lindmark ha haft en öppenhet för Anden. Han menade sig höra Andens röst som ledde honom till konkreta handlingar. Det var mycket angeläget för honom att lyssna till och lyda Guds Ande.⁷

Genom hans verksamhet utbröt kraftig väckelse och mängder av människor kom till en levande tro. Väckelsen uppfattades som att människor var sökta av Gud genom Anden.⁸ Detta beskrevs som att ”Anden är på färde ibland oss” och som flera nedslag av väckelse som inte kunde tillskrivas något mänskligt redskap. Människor i olika åldrar blev oroliga för sitt andliga tillstånd och började söka Gud. Vanliga kristna fick ge vägledning i vägen till omvändelse. Omvändelsen åtföljdes ofta av en stark upplevelse. Men där fanns mycket okunskap och naivitet i den nyvunna tron. Det behövdes undervisning och vägledning.⁹

Väckelsen var inte beroende av Lindmark. Men hans tjänst blev ett redskap för den. Det verkar delvis bero på hans sätt att vara. Gud blev påtagligt närvarande genom honom, till exempel när

han ledde människor i bön. ”Den innerliga angelägenheten, med vilken han anropade Gud, och den varma tacksamheten, varmed han prisade hans namn, kunde föra dem, som deltog med honom i bönen, liksom i bokstavlig bemärkelse inför Guds tron.”¹⁰

Det handlade också om hans förmåga att möta människor i samtal och förkunselse. I en lappmarksby samlades folket nästan varje kväll för att höra Guds ord och Lindmark predikade och samtalade med dem ofta till långt in på natten.¹¹ Lindmark var som en magnet. Hörde man att han var i närheten ville man träffa honom och höra honom. Det var det bästa man kunde tänka sig att få göra. Han hade en mycket mänsklig och folklig sida och hade förmåga att roa och att använda humor, både relaterat till världsliga företeelser och andliga. Man får intrycket av att han var en slags dåtida ståuppkomiker, som kunde skämta om allt, detta i en tid då underhållning inte fanns på en armlängds avstånd, som idag. Men det stannade inte vid det. Efter att ha roat människor en hel eftermiddag så började han tala allvar med folket med de djupaste lärdomar. Det berättas att andra försökte att ta efter hans sätt att använda humor, men att det bara blev plumpet eftersom ”de vare sig ägde Lindmarks begåvning eller självtukt”. Det blev ”osmakliga andliga skämt, som inte uppbyggde utan drog ned det heliga.”¹²

Men det fanns de som såg något helt annat. En kritiker i folktidningen *Svenska Medborgaren* 1875, beskriver Lindmark som en högfärdig man som ”snart förvridit huvudet på halva socknen”. Han ägnade sig åt ”själavguderi” och ansåg tydligen inte att man behövde läsa vare sig syndabekännelsen eller Fader vår. Talar gör han ”under stora åtbörder med armarna, skrikande röst, som om både

Gud och människor voro döva, ibland med fradga kring läpparna.” Det som särskilt retade skribenten är det personliga tilltalet och att han pekade ut personer som han uppmanade att ta till sig det han sa. Han avslutar sin artikel med att fråga om fosterlands-stiftelsen genom att tillåta detta ”alldeles vill fördärva Sveriges lägre befolkning?”, och ”varför lägga statsmakterna sig icke däruti?”¹³ Detta kan vi ställa i kontrast till en annan betraktare, som beskriver Lindmark så här: ”Genom sitt vänliga, kärleksfulla och allvarliga men på samma gång muntra och glada uppträdande, lyckades han snart undanjaga fördomar.”¹⁴

Dessa motsägelsefulla reaktioner är inte ovanliga på ledargestalter som verkar i Andens kraft så att människors liv förvandlas av det. Konflikter och missförstånd kan uppstå, brister och misstag förstöras och ledare attackeras eller rent av förföljas. I karismatiska sammanhang skulle man tala om en andlig kamp, där fienden förmörkar sinnet, så att saker ser ut att vara något annat än de är. Där ljuset börjar lysa försöker mörkret släcka det.

Men att Andens kraft var verksam i hans gärning gör honom inte till karismatiker. Det finns exempel på kraftfulla väckelseförkunnare genom historien som inte kan benämnas karismatiker. Men det berättas även en rad saker om denne man, som får tankarna att gå till de andliga nådegåvorna. Jag kan i hans liv och verksamhet urskilja sex av de nio andliga gåvor som Paulus räknar upp i 1 Kor 12:4-11: Vishet, kunskapens ord, profetia, att skilja mellan andar, tro och helande. För det mesta definieras de inte som andliga gåvor. Men det sades om honom att han ”kunde profetera”, och att ”hans förmåga att pröva andarna var mycket stor”.¹⁵

Vishetens nådegåva

Gåvan att meddela vishet (Bibel 2000), eller vishetens nådegåva, brukar anses vara en förmåga att motta och förmedla övernaturlig vishet från Gud som blir till vägledning i svåra situationer. Den kan bidra till att lösa konflikter, tysta motståndare, eller ge lösning på problem.

Det berättas om Lindmark att han en gång undervisade i en by som var särskilt ogudaktig. Han bodde då hos den som betraktades som mest gudlös. Han var en pålitlig karl, men Guds ord ville han inte höra. Mot slutet av sin vistelse där sa Lindmark till sin värd att han skulle vilja föreslå något och undrade om han kunde gissa vad det kunde vara. Svaret han fick var: ”Du vill att jag ska bli en kristen. Men det kommer aldrig att ske. Här i byn äro vi så förhärdade och förbannade, att om du predikade så att själva stenarna smälte, skulle våra hjärtan vara lika hårda och omöjliga som förut.” Lindmark sa att det inte var så han menade och fortsatte: ”Jag vet att du är en så pass pålitlig karl, att du håller vad du lovar. Säg vill du lova mig att du i morgon, medan du är i skogen, tre gånger faller på knä och säger de här fyra orden: ’käre Gud, omvänd mig!’”. Efter en diskussion om vad det skulle vara bra för så gick mannen Lindmark till viljes, bara han inte talade om det för någon. ”Får mina grannar reda på det, så blir jag uppäten!”

När Lindmark en dag senare träffade sin värd frågade han hur det hade gått. Värden svarade: ”Jag förstod att du skulle fråga, och därför tänkte jag att det var bäst att hålla löftet. Men inte var det lätt. Första gången jag skulle böja knä kändes det som jag skulle ha brutit omkull en björkstubbe. Andra gången gick det lite lättare. Då kom det till och med en tår i ögat. Och tredje gången gick det av sig

självt. Det var nästan som ett behov att få knäböja.” Lindmark frågade om han tänkte sluta nu. ”Nej, jag har beslutat mig för att hålla på i fjorton dagar, bara inte Lindmark talar om det för någon. Jag är övertygad om att jag ändå inte blir någon kristen.”

Dagen därpå begav han sig som vanligt till skogen. Men nu kunde han inte stanna där längre än till middagen, utan for till byn. Där gick han in i varenda gård och varnade alla att en fruktansvärd dom från Gud skulle drabba honom och alla andra för deras många laster och brott. Folket häpnade över förändringen hos den förut så förhärdade mannen och de lät sig omvändas. Så beskrivs det att väckelsen kom till den byn. Det började med ångest och nöd bland människorna. Man kunde inte tänka på annat än hur man skulle få det rätt ställt med Gud. Detta var det enda samtalsämnet. Var folk än möttes på vägar och i arbetet frågade de varandra: ”Hur går det för dig? Kan du få dina synders förlåtelse? Har du någon utsikt att få bli ett Guds barn?” De fördes till frid med Gud i roseniansk anda. Det noteras att dessa omvändelser inte var något tillfälligt, utan bestående.¹⁶

En gång blev Lindmark kallad till en gammal bonde, som låg på dödsbädden. Enligt ortens sed ville han samtala med en läsare innan han dog. Det enda Lindmark talade om med bonden var utvecklingen av priset på timmer och tjära. Bonden samtalande så villigt och glatt om dessa saker så han glömde bort tankarna på döden. Efter en stund tittade Lindmark på klockan och sa: ”Det är snart kväll. Därför är det bäst att jag går hem. Adjö med er!” Den sjukes anhöriga blev då oroliga och undrade om han inte skulle tala med deras far om hans själs frälsning. Som i förbigående vände sig då Lindmark till den sjuke och sa: ”I jord och värld har

du haft din glädje hela livet. Med jord och värld har jag nu berett dig en glad stund. Det har jag gjort för att din glädje snart är slut. Ty i evighetens värld kommer det att bli fattigt på glädje för dig.” Sedan gick Lindmark. Men mycket snart blev han åter kallad till den sjuke, som nu var alldeles förkrossad. Han ropade: ”Lindmark, finns det någon möjlighet för en sådan syndare som jag att bli frälst?” Så fick Lindmark visa honom vägen hem till fadershuset.¹⁷

Den här typen av berättelser om Lindmark finns det många av. Han hanttrade på ett finurligt sätt häcklare av tron, hycklare och sådana som ville slippa att omvända sig med hjälp av fromma floskler, som många andra skulle låtit sig luras av. Han verkar, enligt den nutida karismatiska rörelsens definition, ha haft en vishetens nådegåva att veta vad som var rätt tillvägagångssätt med olika svåra människor och situationer, även om det var djävlt, liksom när kung Salomo använde sin gudagivna vishet för att döma mellan två kvinnor som gjorde anspråk på samma barn, vilket i karismatiska sammanhang ofta används för att beskriva vishetens nådegåva (1 Kung 3).

Kunskapens ord

Gåvan att ”meddela kunskap” (Bibel 2000), eller att ”tala kunskapens ord” (1917) brukar i karismatiska sammanhang innebära en förmåga att ta emot fakta och insikt om en människa som endast Gud kan veta och att förmedla detta. Effekten är att den berörda människan förstår att Gud finns och att Gud ser och bryr sig om den enskilda människans liv och situation. Det kan leda till omvändelse, uppmuntran, tröst eller korrigerig av livsvandringen.

Lindmarks blotta närvaro verkar ha lett många till omvändelse. Han kunde på

ett enkelt men rakt sätt peka på hyckleri och självrättfärdighet så att resultatet blev en stark syndamedvetenhet och han fick ta emot många syndabekännelser. Men ibland gjorde han det genom att peka ut konkreta synder hos enskilda individer och sammanhang på ett sätt som får tankarna att gå till kunskapens ord.

En gång när han skulle börja en bibelförklaring fick han se en piga bland de som kommit. Många av de närvarande visste att hon helt nyligen begått en ”uppenbar grov synd”. Lindmark gick fram till henne, tog henne i armen och ledde ut henne och sa till henne: ”Du har syndat så skamligt att du inte får vara närvarande vid denna heliga stund.” Denna händelse skakade om de närvarande och på kvällen fick han motta många syndabekännelser.¹⁸

En annan gång fick Lindmark besök av en bonde som hade rest tio mil för att tala med honom om sina problem och få tröst och vägledning. Lindmark satt tyst och lät bonden tala ut om alla sina bekymmer. När bonden tystnade hade Lindmark bara en sak att säga. ”Far hem och gör bättring! Felet är att du är för lat.” Så var samtalet slut. Lindmark satt sedan bara och såg genomträngande på bonden tills han förstod.¹⁹

Trons nådegåva och helande

”Gåvan att bota sjuka” (Bibel 2000), eller ”Helbrägdagörelsens gåvor” (1917) brukar anses som en eller olika förmågor att tjäna som kanal för Herren att bota från sjukdom och ge hälsa utan att använda naturliga botemedel.

Denna gåva var kanske inte så påtaglig hos Lindmark. Men han verkar ha räknat med helanden som en naturlig följd av bön och det förekommer också rapporter om helanden relaterade till Lindmarks

verksamhet. Men det är alltid något annat än helandet som är i fokus. Helandet har inget egenvärde, utan är ett instrument att föra människor till omvändelse. Det verkar också i Lindmarks fall höra ihop med bruket av andra nådegåvor, som trons nådegåva.

När ”tron” finns med i uppräknningen av nådegåvorna, så avses inte den tro som mottar frälsningsgåvorna, eller som förtröstar på Gud rent allmänt. I karismatiska sammanhang talar man om en förmåga att med extraordinär förvisning urskilja Guds vilja och syfte för Hans framtida verk.

Trons nådegåva verkar ha varit i funktion hos Lindmark. Vid ett tillfälle bad han om helande för en man som inte ville dö i sin sjukdom. Han kände sig oberedd att möta döden och ville få tid att hinna göra bättring. Lindmark gick in i ett annat rum och bad länge. Efter bönen bar han fram ett budskap till mannen: ”Du kommer icke att dö nu. Gud ska giva dig tid till bättring. Men om du inte infriar ditt löfte till Herren, så ska du dö om ett år och då får du ingen betänketid.” I början var mannen allvarlig i sitt uppsåt till bättring och han blev frisk. Men när han blivit fullt frisk började han leva som förut och exakt på dagen året efter Lindmarks förbön dog han ”knall och fall”, utan föregående sjukdom.²⁰

Detta skulle även kunna ses som ett exempel på användandet av profetians nådegåva. Men det finns något av trosvisheten hos Lindmark, även i andra berättelser, om Guds framtida handlande och avsikter med människor, som får tankarna att gå till trons nådegåva. Denna händelse och den som nu följer under rubriken profetia, visar att föreställningen om en helig Gud, som reagerar på människans livsval, var självklar för Lindmark. Ett liv med eller utan Gud får också naturliga konsekvenser.

Profetia

Gåvan att ”tala profetiskt” (Bibel 2000), eller ”profetera” (1917) brukar anses vara en förmåga att ta emot och förmedla ett budskap från Gud till en enskild individ eller ett sammanhang. Syftet är att trösta, förmana och vägleda. Enligt Paulus finns en funktion av överbevisning om att Gud finns och behovet av omvändelse (1 Kor 14:24-25). En viss typ av profetia har att göra med saker som kan hända i framtiden, beroende på hur människor svarar på tilltalet från Gud.

Det sades uttryckligen om Lindmark att han hade förmåga att profetera.²¹ Av sammanhanget som det nämns förstår man att det rörde många flera situationer än de som finns nedskrivna och som handlade om tröst, vägledning och förmaning, alltså den typ av profetia som är vanlig idag i karismatiska sammanhang. De konkreta exempel vi finner är mer en förutsägande typ av profetia.

Vid ett tillfälle riktade Lindmark en profetia mot en bonde som Lindmark menade förledde många unga till dryckenskap och omoral genom sina omoraliska fester. Lindmark sa till honom: ”Minns mina ord: din gård skall förvandlas till en betesmark och dina boningshus till hölador.” Några år efter Lindmarks död gick detta i bokstavig uppfyllelse.

Vi har här ännu en profetia som har som syfte att leda till omvändelse, eller peka på vad konsekvensen av ett liv utan Gud kommer att leda till. Tyvärr vet vi inte vilken effekt denna händelse fick för bonden. Det skulle kunna ha betydelse för en rätt bedömning av händelsen.

Lindmark förutsade sin högt älskade dotterdotters död i lunginflammation på våren 1893, i tron att det var Guds goda vilja att hon skulle få komma hem och slippa denna onda värld, då hon var för god för den. Vi i vår tid kan tycka att det

och hans reaktion på dödsbudet är märkligt. ”Han föll på knä och tackade Gud i en brinnande bön att han tagit hem hans älskade Anna.”

Tanken att Gud vill ”ta hem” ett barn genom sjukdom ter sig teologiskt problematisk. I nutida karismatiska sammanhang skulle man tillskriva djävulen all sjukdom, även om Gud kan använda allt ont till att tjäna sina syften (Rom 8:28). Men även anledningen, att hon var för god, kan tyckas märklig. Skulle inte en ovanligt god människa istället kunna ha en viktig funktion och kallelse i en ond värld? Men dels avviker vår tids värderingar från den tidens och dels uttrycker kanske inte händelsen en teologisk position hos Lindmark. Om det var en profetisk gåva som var i funktion så kan denna händelse varit speciell och Lindmark såg kanske andra faktorer än det vi ser.

Lindmark förutsade sin egen död på ett rätt märkligt sätt. Vårvintern 1893 gjorde han en predikoresa inom Jörns församling. Han talade nästan uteslutande om ”de saligas vila hos Gud” och på varje plats sade han sitt sista farväl. I den sista predikan han höll, 21 augusti 1893, sade han med stor övertygelse att detta var hans avskedspredikan. Han var fullt vital och frisk. Men han hade fått bud från Gud om att han var tvungen att skynda sig hem. För nu skulle han dö. De som var med om den predikan sa att han framstod som förklarad. ”Han talade så, att man tyckte sig höra dånet av livets älv, suset av fridens palmer och tonerna från de frälstas lovsånger.” Efter detta fick Lindmark mycket bråttom att ta sig hem till fots en dryg mils väg. I en by ville en bonde tala med honom. Lindmark svarade att det hade han inte tid till nu. ”Jag ska skynda mig hem för att dö.” Samma natt insjuknade Lindmark omgående och dog sju dagar senare.²²

De sista åren av sitt liv talade Lindmark ofta om framtiden. Han menade att 1900-talet skulle komma att bli ett århundrande med stora förändringar både politiskt och religiöst och de onda makterna kommer att framträda mycket mera ohöljt än vad som varit fallet på 1800-talet. För att stå emot det onda skulle behovet av avgörelse för eller emot Kristus komma att bli mycket större.

Att skilja mellan andar

Gåvan ”att skilja mellan olika andar” (Bibel 2000) brukar beskrivas som förmåga att förstå om vissa beteenden som uppges vara från Gud har gudomligt, mänskligt, eller sataniskt ursprung. Erfarenheten av detta är att det i stunden inte alltid är alldeles självklart vad som är källan.

Det sades om Lindmark att ”hans förmåga att pröva andarna var mycket stor”.²³ Det man kan förstå av berättelserna om honom är att han lade stor vikt vid detta, både i församlingar och i sitt eget liv. Han visade också prov på ödmjukhet när det gällde sin egen förmåga och han växte alltmer i denna gåva.

Det berättas att den väckelse som gick fram var så stark att folk kunde förlora medvetandet på möten. Lindmark blev tveksam om detta verkligen var Gud, eller ”djävlens konstgrepp”. Själv kände han inte att han kunde avgöra detta, utan tog hjälp av ”en äldre beprövad Andens man, skollärare Carlsson i Glommersträsk”, som skulle ”pröva väckelsens art och karaktär”. Efter att ha provat det hela blev han övertygad om att ”Guds Ande var på färde”. Det beskrevs som en ”pingstvind”, där hela byar fördes till tro på Gud.

En döende kvinna gjorde anspråk på en syn, där Jesus lovat henne att få komma till himmelen. Lindmark genom-

skådade detta som en falsk grund för trygghet inför döden. Hans bedömning var att det var ett ”narrspel av satan”, som ville hindra henne att komma till sann bättring och levande tro. Men efter att ha meddelat kvinnan detta greps han av stor oro om han hade gjort rätt i att beröva kvinnan denna tröst. Det visade sig dock att kvinnan fjorton dagar senare, strax innan hon dog, var djupt tacksam att Lindmark sagt henne sanningen och att hon nu funnit grunden i Jesus, syndares frälsare.

Lindmark var öppen för Andens ledning. Men i det sammanhanget var det viktigt att skilja mellan andar. En gång, mitt under det att han högg ved, kände han helt plötsligt inom sig Andens marning att ge sig ut på en resa. Han började genast packa och när frun frågade vart han skulle så visste han inte mer än att Anden manade honom att gå ”åt Pite-hållet”.

När han sliten och trött kom fram till Pite landsförsamling bad han i en gård om vatten. Han blev avsnäst av en kvinna som sa att han då minsann fick gå ut till brunnen själv och hämta vatten. Hon behövde inte bära in vatten åt landsstrykare. Lindmark gjorde så, men när han gick sa han till henne att hon sannolikt snart skulle ligga i dödsriket och förgäves be om en droppe vatten, eftersom hon vägrat en trött och törstig Herrens tjänare en så liten kärleksstjänst. Efter det så hörde Lindmark Andens röst igen som sa: ”Skynda dig hem!” Han lydde, men eftersom denna resa inte verkade ha burit någon som helst frukt för Guds rike, så började han ifrågasätta om det var Guds Andes röst han hört. Vägen blev svår. Ofta stannade han och bad på sina knän och sökte Gud. Det blev inledningen på en månadsång jakobskamp.

När han funnit frid fick han ett brev

från kyrkoherde Höijer i Piteå med en vädjan att komma dit och hjälpa till eftersom det uppstått en kraftig väckelse. När han kom tillbaka till Piteå och började predika var det en kvinna som brast i högljudd gråt. Det var kvinnan som vägrat Lindmark vatten. Denna händelse hade lett till en ångest i henne över sin egen hårdhet. Det var hennes ångest och tårar som var startskottet på väckelsen. Den hade satt igång en andlig rörelse i hela byn. Den dagen talade Lindmark ut ett ”tröstens ljuvliga evangelium med en sådan hänförelse och glöd, att det den dagen blev ett jubel utan dess like.” På grund av denna frukt förstod Lindmark att det var Anden som lett honom, även om ”ledningen tedde sig som ett satans narrspel.”²⁴

Det berättas om att Lindmark hade en skarp blick för vad som rörde sig i människor när det nya livet börjat gro och om en överlåtelse var hel- eller halvhjärtad. Var den halvhjärtad var den värdelös. Han hade också en stor känslighet för vilken trosläromässig grund som var vägledande. Man skulle dricka från rätt källa teologiskt och andligt och därigenom få ett samvete som kunde styra. Men han varnade för att känslorna skulle vara styrande i andliga ting.

En gång frågade han en bedrövad kvinna om hon fortfarande var ett Guds barn. Hon svarade: ”Nej, det är jag nog inte.” ”Vem har sagt det?”, kontrade Lindmark, och ville se om kvinnan skulle hänvisa till sina känslor. Men kvinnan förstod vad Lindmark var ute efter och svarade: ”Jag har läst det i Guds ord.” Lindmark, som var väl förtrogen med hur själsligt mörker kunde te sig, sa med stor ömhet till henne: ”Felet är att du inte har läst till punkt. Vänd om bladet och fortsätt på nästa sida, så skall du få se att det står någonting annat där!”²⁵

Karismatikens plats: Lärjungaskap, verklig omvändelse och mission

Vad kan Zakarias Lindmarks tjänst utmana till idag?

För Zakarias Lindmark verkar det ha varit en självklarhet att Gud bistod honom med möjligheter som han inte hade i sig själv. Kan vi lära av hans tro och frimodighet att om Gud kallar till något, så utrustas man genom Anden på ett liknande sätt som Jesus? ”Den som tror på mig skall utföra gärningar som jag, och ännu större” (Joh 14:12). Vi får olika gåvor, anpassade efter uppdraget och använder dem på olika sätt, beroende på våra olika personligheter. Men Lindmark inspirerar särskilt till att vara öppen för Anden vad gäller hur vi ska handla i svåra situationer, i att tala rätt ord till rätt person, att ha en fast tilltro till Gud och att urskilja vilken väg och vilket sätt som är Guds.

Lindmark lär oss också vad som är i fokus för kristen tjänst. Det är inte nådegåvorna. De är bara redskap. Fokus var hela tiden evangeliet om Jesus Kristus och att människor skulle bli omvända, eller väckta och föras till tro enbart på Jesus och Jesu verk. Det var också ärendet för Petrus predikan på pingstdagen när Anden hade fallit. Han nämner kort att de fenomen man nu erfarit är de som förutsagts i Joels bok. Sedan talar han bara om Jesus i syfte att leda människor till omvändelse. (Apg 2:1-40)

Idag får man ibland intrycket att Andens gåvor som helande och profetia har ett egenvärde genom särskilda helandekonferenser och workshops. Detta blir lätt till kramp. Jag satt på tåget efter en karismatisk ledarkonferens med några pastorer från olika kyrkor. Istället för att vara uppmuntrade över att ha fått se Andens gåvor i funktion var de tyngda över att nu behöva åka hem till sina tröga sammanhang för att försöka implementera

desss saker. När gåvorna blir fokus i sig, så blir de till kramp och dåligt samvete. När Jesus blir i fokus och de människor man vill nå med evangeliet, då verkar Anden som Han vill och man får vara öppen för att på olika sätt utrustas. Lindmark verkar inte alls ha sökt dessa förpentekostala yttringar. De framträder som en naturlig följd av ett förtroligt lärjungaskap. Jag vill med detta inte säga att vi inte ska undervisa om detta, eller ha konferenser om det. Det kan fylla en funktion om det görs med rätt fokus och inställning. Men det får inte bli till en huvudinriktning i en församling eller rörelse. Då tror jag det till och med kan leda bort från kristen tro.

Lindmarks benägenhet att pröva om någonting var från Gud eller inte, tror jag är mycket viktig. Idag när en karismatisk förnyelse uppstår, möter den ofta ett vakuum med en längtan efter att Gud ska bli mera påtaglig. Denna längtan förenas lätt med naivitet. Andliga ledare med en stor nådegåva, men med omogen karaktär, eller skadlig teologi, kan få för stort inflytande över människor. Vi bör förstå att andliga nådegåvor inte är samma sak som Andens frukt och bara för att någonting är andligt, eller ”fungerar”, är det inte säkert att det är gott, eller kommer från Gud.

Att skilja mellan andar är en särskild gåva. Men alla kan vi i viss mån lära oss urskiljning. ”Låt er förvandlas genom förnyelsen av era tankar, så att ni kan avgöra vad som är Guds vilja: det som är gott, behagar honom och är fullkomligt!” (Rom 12:2) Vi kan i Lindmarks anda ställa enkla frågor som: Vad blir frukten? Kommer människor till tro? Får människor rätt grund för sin tro och frälsning? Är det i linje med bibelns budskap, med centrum i Jesu människoblivande, liv och försoningsdöd? Resulterar det i större

kärlek till människor och en större vilja till mission? Blir människor friare och gladare och mera sig själva? ”Där Herrens Ande är, där är frihet” (2 Kor 3:17).

Jag tror att vi finner en nyckel i Lindmarks förmåga att se vad en äkta omvändelse handlar om. Han såg djupare än till grenverket, att människor putsar sin fasad genom att vända sig bort från några konkreta synder och börjar bete sig som förväntas i kyrkan. Han predikade ofta över att finna rätt grund för frälsningen och ville slå bort den falska grunden, som för det mesta är människans självrättfärdighet. Han var ute efter en äkta omvändelse, som leder bort från det destruktiva, självupphöjande och självrättfärdiga livet, det som kan prägla kristna ledare. Jag tror det är detta som Jesus syftar på när han säger: ”Om er rättfärdighet inte överträffar de skriftlärdas och fariséernas kan ni inte komma in i himmelriket” (Matt 5:20). Det var inte fariséerna som rörelse han var emot, utan alla i ledarställning som bara tänker utifrån rätt och fel och utifrån vad människor ska anse om dem och som inte har en hjärtats omvändelse.

Det verkar vara karismatiker som Jesus talar om ska bli förvånade på domens dag. ”På den dagen skall många säga till mig: ’Herre, herre, har vi inte profeterat i ditt namn och drivit ut demoner i ditt namn och gjort många underverk i ditt namn?’”. De får höra att Jesus

inte känner dem och att deras tjänst inte varit för Guds rike, fast de trodde det. De bar i praktiken en helt annan frukt. De hade trots sina goda föresatser blivit ”ondskans handlangare”. (Matt 7:22)

Lindmarks folkliga sida kan inte alla ta efter. Inte heller kan alla använda humor. Däremot kan alla sträva efter att möta människor där de är och att vara förtrogna med deras värld. Drivs man av kärlek respekterar man andras liv och upplevelser och är beredd att gå dem till mötes.

Fanns det karismatik inom EFS innan pingstväckelsen?

Det kan av någon uppfattas som missvisande att tala om karismatik i detta sammanhang. Men av det som vi nu har sett så fanns det i EFS på andra delen av 1800-talet, utrymme för en liknande öppenhet för Anden som senare i historien beskrivs i pentekostal och karismatisk kristendom. För utövarna var det självklart att det gick ihop med en klassisk roseniansk andlighet. Den plats det hade, menar jag, kan ge bränsle för reflektion och självprovning idag.

Det som inte tas upp här, men som skulle vara intressant att undersöka, är vilka strömningar i tiden, vilken litteratur och vilka upplevelser som kan tänkas ligga bakom dessa förpentekostala ytringar. Det finns också betydligt mer att säga om behovet av urskiljning.

Litteratur

Edqvist, Carl

1911 *”Zakarias Lindmark”: Bilder ur det kyrkliga livet inom Västerbotten och lappmarken från senare hälften av 1800-talet*, Stockholm: AB Sv. Kyrkans diakonistyrelses bokförlag

Hofgren, Allan

1956 *”Med Gud och hans vänskap”*: Evangeliska fosterlands-stiftelsen genom 100 år, Stockholm: Evangeliska fosterlands-stiftelsens bokförlag.

Lidman, Z

1893 ”Zakarias Lindmark”, Budbäaren: Evangeliska fosterlands-stiftelsens tidning, nr 10: Oktober 1893

Lidman, Z

1893 ”Zakarias Lindmark”, Varde ljus: Missionskalender för år 1894, red A. Kolmodin, Stockholm: Fosterlands-stiftelsens förlags-expedition, s 124-131.

Wallin, Gunnar

Zakarias Lindmark, <https://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/10625>, Svenskt biografiskt lexikon, hämtad 2021-03-11

Noter

1. Lidman 1893(b), s 125

2. Edqvist 1911, s 76

3. Lidman 1893(b), s 129

4. Edqvist 1911, s 98

5. Ett annat sätt att räkna dem förekommer också, där man räknar in tjänstegåvorna i Ef 4, samt alla de gåvor som direkt eller indirekt sägs komma från Guds Ande i bibeln. Då blir det drygt trettio. Men dessa nio är av ett mer uppenbart övernaturligt slag och är särskilt kännetecknande för de sammanhang som kallas karismatiska.

6. Om inget annat anges i fortsättningen, så används Bibel 2000

7. Edqvist 1911, s 93-95

8. Edqvist 1911, s 46

9. Edqvist 1911, s 47

10. Edqvist 1911, s 79

11. Edqvist 1911, s 85

12. Edqvist 1911, s 77

13. Hofgren 1956, s 151

14. Lidman 1893, s 128

15. Edqvist 1911, s 75

16. Edqvist 1911, s 72

17. Edqvist 1911, s 87-88

18. Edqvist 1911, s 69

19. Edqvist 1911, s 89

20. Edqvist 1911, s 88-89

21. Edqvist 1911, s 75

22. Edqvist 1911, s 106-107

23. Edqvist 1911, s 75

24. Edqvist 1911, s 93-95

25. Edqvist 1911, s 96